

PLANINAR

Vjesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva

U ZAGREBU.

Planinar izlazi svaka dva mjeseca na 16 stranica, a izdaje ga »Hrv. plan. društvo. — Godišnja preplatnina a ujedno članarina jest 6 K; pojedini broj stoji 1 K. — Novci se šljaju društvenom blagajniku g. Ivanu Exneru, uraru i draguljaru, Petrinjska ulica br. 7 naprotiv Sudničke ulice na Zrinjskom trgu. — Uredništvo vodi prof. Vjekoslav Novotni.

Broj 6.

Za studeni i prosinac 1908.

God. XI.

Sniježna očinja bola.

(Zdravstvena crtica. Saopćuje Dr. Fran S. Gundrum-Oriovčanin.)

Priroda je uvijek zanimljiva i lijepa. Svako nam doba godine pruža nešto osebna i kao da je čovjeku ugodna baš raznolikost, što se onako skladno mijenja. Možda bi nama, koji u ovome podneblju živimo, bilo nekako neprijatno, kad bi pramaljeće ili zima duže potrajala! U krv se našu već upililo, da smo se priučili na viječnu mijenu doba godine. Samo šteta, što smo se dobrano otudjili od prirode; a valjda bi jaše bolje po čovječanstvu pre, kad nije bilo drugih zakona, osim zakona prirode i običaja. Pa ako ćemo mašto, moramo dati pravo Stoicima, koji su smatrali najvećom srećom za čovjeka živjeti po prirodi. A kod nas bi se vrlo lako dalo živjeti po prirodi, jer je kod nas u svakoj dobi prekrasna, veličastvena: u pramaljeću, kad se priroda budi, kad se sve prepričanja, kad se cvijeće oplodjuje, životinje parje, kad je život nad životom; ijeti, kad sve napreduje, raste i dorizjeva; pa jeseni, kad se plodovi spremaju i priroda ide na počinak, da nam se u zimi i pokaže u dubokom snu — uvijek je priroda krasna pa i onda, kad je snijeg pao, drumi zapali, a planine se snijegom zavile; pa i onda, rekoh, kad zapane veliki snijeg, koji će se jakom zimom dugo održati; jer napokon ne pada snijeg, da pomori svijet, nego da svaka zvijerka svoj trag pokaže . . .

A tko najviše voli prirodu? Tko drugi, nego veseli planinar, koji će i onda u planinu, kad se po njoj prošarao snijeg. Trijeznu je planinaru veselja i radosti u svemu, što je u prirodi; svaka ga pojava ushićuje, zato on — a i punim pravom — prolazi ukraj zadimljenih kavana i ukraj gostiona, u kojima po kojemu zaudara, u kojima je zagušljivo i sa svake strane često opasno boraviti; on bježi od peći, iz tople sobe, jer ga srce grije, čari majke prirode ushićuju, grije ga radost, što se gledanjem sniježnih krajolika radja; jača ga zadovoljstvo, što sprovodi na čistu svježu uzduhu, čime se zdravlje krije, život produljuje krecajući najbolje sile za savjesno i točno vršenje svoga zvanja.

Neka snijeg po volji pada, nek se spušta, nek udara, neka vije, neka navali, nek promiče, neka praši, neka prši, neka potruni, neka pada krupan kao ponjava, kao lopata, kao opršak, da zapane do koljena; nek se zima ljuti, kako joj draga — planinaru je svejedno; on po snijegu gazi radije, nego po skupocjenim sago-vima. Nek samo ide, ali nek se svega i svačesa čuva, što bi ga moglo baciti u zlo.

Razborit i trijezan planinar znade, što mu je činiti, kad podje po bijeloj penicini; pod kojom je zemlja; ali mnogima neće biti poznata razbolja, koju bi ja hrvatski prozvao „snježna očinja bola“(*), što bi odgovaralo latinskom nazivu „Ophtalmiamivalis“ i o kojoj bolesti želim ovdje koju navesti.

Neki je liječnik bio vrlo oduševljen planinar, pa se često i rado uspinjao na visoke planine, pokrivenе vječnim snijegom. Prije možda deset godina sjedio je gotovo cijeli dan sa svojim drugarom na malome paviljonu nekoga svratista, da se divi i čudi neopisivoj dražesti panorame, to više, što je usprkos nastupa prama-lijeca još sve bilo zaognuto sniježnom opravom; još je snijeg ležao nad zemljom.

Proljetno je žarkovito sunce isteklo tamo iza gora i planina, a njemu bijaše da bude dugo na sunašcu žarkom, da se nagrije jarka sunca; kako je bio oprezan, poslužio se velikim naočarima tamna stakla i ovelikim suncobranom, da ga, ne privikla suncu, sunce ne opali i ne priprli.

Njegov pako drug mišljaše, da mu upliv sunca u takovim odnosima ne će štete činiti, pa zato ne samo što ne htjede nositi naočari, nego ne htjede ni tražiti zaštite pod pokrivenim dijelom hodnika.

Ali se neopreznost brzo osveti, jer mu već slijedećega dana lice jako pocrveni, a jošte se i tužio, da ga u očnjim jabučicama nešto jako kao bode. Sunce ga udarilo. Neko petnaest sati poslije toga iskočili po licu nekakvi sičušni mjeherčići, dočim su se očne spojnice zažegle. Ove neugodne bolovne pojave potrajahu nekoliko dana, pa su onda prošle, kao da ih ni bilo nije.

Taj dogodaj potvrđuje neka već poznata opažanja, koja prozvaše po mome mnijenju dosta neshodnim nazivom „Caecitas nivis“, Schneeblindeit, i koja je i dr. Nemičić označio sa „zabliještenje snijegom“. Kod te bolesti nema „sljepote“; a najrjeđim se iznimkama razboli mrežnica (Netzhaut), a ako se razboli, razbolja je posve prolazna. Ne može se prozvati ni „zabliještenje“, jer je to sasvim nešto drugo; bola je očinja, pa se, kao što Gonin navodi, kod jednoga planinara uz ostale već navedene pojave napravila mala bobuljica na roženici, koja se poslije prognojila, ali se shodnim liječenjem bolest izlječila.

Ova je snježna očinja bola dosta slična onoj, što nastaje upravom električnoga svjetla, te se u obim slučajevima zamjećuju jednake боли u očima. Bolesnik vrlo zazire od svjetla, očne se spojnice zažegu, a to se sve kod planinara javlja nekoliko — obično 10-15 — sati nakon uspinjanja na planinu.

Što je razlog ovoj očinjoj boli? Bolorodni čimbenik jesu ultra-ljubičaste zrake spektruma. Kako se pokusima dokazalo, ove zrake mogu uzrokovati su-

* U ljekarskom rječniku dr. M. Nemičića (Zagreb 1898.) nema te riječi.

ženje zjenice, nabreknuće i naviranje krvi u očne spojnice; mogu poremetiti onu nježnu tjenicu, što u tankoj naslazi pokriva roženicu oka, pa bi moglo doći do ronica na potonjoj kožici. Štetni upliv ovih zraka nije tako očit kod neposrednoga sijanja, koliko je štetan, kad je svjetlo razasuto po snijegu pa time obilno zasićeno ultra-ljubičastim zrakama.

Za ovu razbolju ne mora nebište biti vedro i bistro; ona može nastati i za mutna vremena.

I baš ovo osobno djelovanje ultra-ljubičastih zraka, koje kao nekom požudom upijaju prozirne tvari, tumači nam, zašto se mrežnica oka vrlo rijetko razboli. Ta je inače vrlo nježna kožica, koju štite prednji dijelovi oka, kao što je roženica, kristalin itd., kroz koje mora svjetlo najprije prodrjeti. Moglo bi se skoro reći, da je ta razbolja „sunčanica“ za vanjske dijelove oka, čije se zle posljedice ne očituju odmah, nego poslije nekoliko sati, često u noći nakon sunčanice ili u jutro slijedéćega dana. Često se istodobno javljaju pojave sunčanice i na koži lica.

Kad znademo, kako sniježna očinja bola nastaje, znati ćemo, kako ćemo ju spriječiti. A to je u ostalom ponajvažnija stvar.

Od velike će koristi biti, da planinari, a dabome i druge osobe, koje mnogo po snijegu hodaju ili putuju, bolje reči, čije su oči često prisiljene, da dugo gledaju na snijeg — nose velike tamne naočari. Ovakove naočari moraju i sa strane zatvarati oči, kako ne bi u oko dopirale kose zrake, zrake postrance, jer bi i te mogle naškoditi. Takovim se naočarima mnogi brdjani služe. Laplandesi i Eskimosi si prave naočari od jelenje kosti. Oni prorežu tanku okrugljastu ploču od kosti na tanko tako, da vodoravno dodje potez, na koji gledaju. Carron du Villars poslužio se polovicama ovakovih ljesaka, koje je u sredini sitno probušio. To je orudje inače vrlo jednostavno, a u pomanjkanju drugoga shodnjega jako je dobro poslužilo njegovim vojnicima.

Kadkad će i naočari od običnoga stakla biti od koristi, ali samo onda, kad je boravak u sniježnom kraju kratkotrajan. Inače neka se planinar — a i drugi — posluži sa naočarima tamnoga stakla, ili što je još bolje, naočarima žutoga stakla, koje će ponajbolje sustaviti ultra-ljubičaste zrake i dati mnogo bolju rasvjetu. Rabiti se ne smiju naočari od kristala, jer te ne upijaju shodno zrake.

Dobro je, da i to planinar znade, pa da mu se veselje i radost ne kvari, što je radja nevinia i blagotvorna strast planinarstva.

Oči svatko čuva, pa komu se makar i malo razbole, već ga je strah, da ne bi oslijepio. Očinji je vid velika blagodat, a jer planinar — što ljubi prirodu, što u njoj rado boravi, što joj se divi i čudi — ne smije biti zloočnik, (čovjek slabih očiju), treba da si je čuva i općuva od bolesti, kako bi trijezno i ushitno gledao prirodu, čare i čudesna njezina i onda, kada je krije bijeli zimski plašt...

Izlet na Plasu i Čvrsnicu.*)

(Priopćio Dr. Gj. Protić.)

U dugom nizu mojih mnogogodišnjih botaničkih izleta po planinama Bosne i Hercegovine dodjoše istom lani prvi put na red Plasa i Čvrsnica — lijepe gore kršne Hercegovine.

Već odavna zapisah ih u red mojih istraživanja, jer su mi — posmatrajući ih više puta sa okolnih visokih gora — već odavna za oko zapele bile, a osobito Čvrsnica, taj najveći naš gorski masiv; ali koje zbog ispitivanja drugih dosada floristički posve slabo ispitanih krajeva, koje pak zbog drugih razloga, dos piedoh, kako rekoh, istom lani, da posjetim ove impozantne i mnogostruko zanimljive gore.

U jutru 2. kolovoza 1907. odem u društvu sa sudskim nadsvjetnikom g. A. pl. Farkašem, njegovim sinom abiturijentom Kamilom, sa pravnikom Josipom Novakom i mojim sinom, medicinarom Milanom, željeznicom u lijepu Jablanicu, od kuda se, pošto nadjosmo vodje i konja za nošenje prtljaga i opskrbe, oko $3\frac{3}{4}$ sata po podne krenu smo polako na Plasu. Put vodi s početka uz lijepi potok Doljanku, a poslije, pri podnožju Plase, ostavlja je desno i vine se lijevo u goru.

Scenerija Plase nam se svidi već odmah s početka veoma lijepo; uživamo u krasnom pogledu, ma da je vrućina s početka žestoka bila. Malo po malo uspinjući se dolazimo u sve gušču i gušču šumsku i gorskiju hladovinu. Poslije dvosatnoga hoda po posve blagoj serpentini — turistički put — dodjosmo na mjesto počinka, pod strme Orlovine stijene, od kuda se lijep pogled otvara. Po kratkom počinku nastavimo put kroz šumu, koja nakon jednoga sata u visini od 1500 m prestade. U toj visini i čistini osvieži nas lijepo blaga večernja struja i uživanje naše bivaše sve veće i veće.

A i kako da ne bismo uživali u tako krasnim prirodnim ljepotama, u veličanstvenoj okolini, koja nam se sada ukaza!

Krasni vrhunci veličanstvenoga Prenja, te najlepše gore cijele Bosne i Hercegovine: Lupoglav (2102 m), Zelena Glava (2123 m), Otiš (2097 m) i iza njih Osobac (2026 m) sa sniježnim dolinama uzdizade se ponosno za nama, a pred nama opet puče krasna duboka kotlinasta dolina Plase, koja se samo u istočnom pravcu usko na niže spušta.

Pri silasku u turističku kuću, koja stoji u divnoj dolini Plase na visini od prilike 1350 m, nadjoh na stijenama neposredno uza stazu značajnu i svakome turistu jako omiljelu alpinsku biljku runolist (Edelweiss, *Gnaphalium Leontopodium*). Ima je, kao što je poznato, i na drugim planinama Bosne i Hercegovine, ali tako nisko kao na Plasi ne nadjoh je još nigdje, osim u Šator planini iznad jezera. U Alpama počinje da raste ova biljka istom od 1900 m. pa na više do 2550.

Na glas „runolist“ — pri čemu primjetih lijep dvosložan odjek — počeš i moji drugovi, koji više zbog žedji — jer od Jablanice pa do kuće na Plasi nema

*) Dozvolom pisca priopćujemo ovaj opis po „Sarajevskom listu“. (Uredn.)

nigdje vode — nego li zbog gladi nešto isprednjačiše, samo da što prije do kuće dodju, počeše i sami da po stijenama bolje razgledaju, pa za časak, ma da je već sumrak bio, nadje svaki po nekoliko stručaka ove mile biljke.

Već je bilo prošlo 8 sati u večer, kada stigosmo turističkoj kući. Vodje odmah odoše po vodu na vrelo, koje je od prilike na pô sata od kuće udaljeno. Kad nam donesoše dobre vode sa visoka vrela, odmah skuhasmo koji kavu, koji čaj, pa se tek sada, pošto utalismo veliku žedj, prihvatismo jela, koje nam je dakako vanredno prijalo.

Medjutim se već i pun mjesec pomolio bio, te obasjao punim svijetлом krasne bjelkasto-sive klekovicom obrasle stijene i gore — Veliko šljeme (1931 m.), Trinaču (2045 m.), Ostrovaču (1865 m.) — koje mjestimice kao visoki zidovi okružavaju ovu divnu dolinu.

Tiho, vedro veče, mjesečina kao dan, krasna scenerija gora, miomirismi uzduh, divan prizor — čisto nas zanese. Sjedili bismo bili pred kućom još duže i uživali u prekrasnom prizoru, da nas nije predstojeći sutrašnji daleki i teški put na visoku Čvrsnicu opominjao, da je vrijeme spavanju. Oko 10 sati legosmo.

Tek što je zora pukla, spremisimo se i popivši kavu krenusmo se poslije 5 sati. Boravak naš na Plasi, na koji nigda zaboraviti ne ćemo, zabilježisemo i u tamošnjoj knjizi.

Istim se putem, kojim se dan prije u kuću pustisemo, ispesmo na greben od Plase. Usput nabrasnio malo više runolista nego sinoć*) . . . Pastiri i pastirice izgoniše već svoja stada na planine, kroz koje prolazisemo čas gore, čas dolje.

Idući polako i uživajući u lijepome danu i krasnim gorama, a osobito u veličanstvenom prizoru, koji nam pružaše divna dolina Neretve, uzvikne jednom sudski nadsavjetnik — koji je skoro na cijelome putu uvijek prvi bio — uh! uh! Pritrčavši na taj uzvik radoznalo k njemu doznadosmo odmah, čemu se tako začudio, jer i sami vidjesmo veliku divokozu — jarca — koji je u dva skoka iz jedne duboke kotline iskočio i brzo zamaknuo u klekovicu. Ne potraja valjda ni pô sata, kada opet smotrismo na 150 koraka sedam, a malo kasnije opet šest divokoza, koje letijahu preko gora, da se krš za njima još dugo niza strme stijene kotrljao. Cijelo djetovo radovalo se, što je u takovoj blizini vidjelo toliki broj divokoza.

Na Lokvama u visini oko 1900 m počinusmo i malo se potkrijepisemo. U $9\frac{1}{2}$ sati krenusmo — ostavivši desno kršni Veliki i Mali Vilinac (2116, 1988 m.) — dalje na niže prema Kulidžanovom stanu (mala alpinska kolibica), koji se pod Veikom Čvrsnicom u visni ol. o 1700 m nalazi. Ovdje dobisemo dobre izvorne vode i izvrsnog ovčijega mljeka, te pošto je već $11\frac{1}{2}$ sati bilo, to i ručasmo ovdje. Svi prepostavisemo vanredno dobro alpinsko mljeko zalihi u torbama.

1) 29. i 30. lipnja o. g. bio sam ponovno na Plasi, i na tom mjestu, gdje smo lani runolista brali, ne nadjoh ni jednoga stručka. Sigurno ga mnogi planinari ni mrve ne poštodiše, već ga na tom mjestu iskorjeniše. Ja molim svakoga planinara Plase, a i drugih gora, da štedi i da ne iskorjenjuje ovu značajnu alpinsku biljku

Poslije objeda, oko $12\frac{3}{4}$ sati, krenusmo pod vodstvom mladoga monka, Lazara Kulidjana, prijekim putem na Veliku Čvrsnicu, na Jelenjak (2170 m.), a odavde na vrh Velike Čvrsnice (2228 m.). Prvašnje vodje poslasmo dalje naprijed, da nas na podnožju Velike Čvrsnice dočekaju, dok se mi s nje vratimo.

Uspon preko sniježnih polja, a naročito preko strmoga sitnoga krša bio je naporan i prema vrhu sve naporniji. Kad smo bili već na stotinu metara ispod vrha, poskidasmo sve sa sebe, što nam je uspon oteščavalo, samo da se lakše penjemo.

Tri sata istom prodje i mi stigosmo već na vrh Velike Čvrsnice.

Koja radost!

Nagrada za naporni uspon bila je divna. Vidik je sa ove visine krasan, veličanstven. Lijepe se gore nadovezivaše kao verige pod nama i oko nas daleko, daleko.

Predjosmo sve najviše vrhunce Velike Čvrsnice i razgledasmo dobro svu impozantnu okolinu njenu. Na grebenu i po stranama našao sam dosta zanimljivih i rijetkih alpinskih biljaka — alpinski mak (*Papaver alpinum*), alpinsku konopljanku (*Linaria alpina*) i druge; niže našao sam značajno drvo, bjelokori bor (*Pinus Leucodermis*), koji se i na Plasi nalazi.

Duže se ne mogosmo ovdje zadržavati, pošto smo bili visoko i daleko od Blidinjskoga jezera, kamo na noćište stići htjedosmo. Da bi što prije na vodje našli, udarismo na priječac, preko jako jamavoga, krševitoga i klekovinom gusto obrasloga puta.

Kad smo bili u blizini naših prvih vodja, koji nas kod Jabuke čekahu, rastadosmo se s Lazarom, koji ode natrag svome stanu, a mi opet pravcem k vodjama.

Po malom počinku i okrijepivši se krenusmo poslije 6 sati dalje prema jezeru. Put je bio jako strm i klizav, a uz to se već i sumrak počeo hvatati, pa s toga moradosmo potražiti gdjegod noćišta prije jezera.

Oko $8\frac{1}{2}$ sati na večer stigosmo u stan (kolibu) kneza Bubala, koji nas lijepo primi; prenoćismo u njegovoj sjenari. Dobre vode i izvrsna mlijeka dobismo i ovdje. Noć je bila opet krasna — mjesecina divna.

Sutradan u jutru 4. kolovoza krenusmo prije 6 sati dalje prema Blidinjskom jezeru, koje se prostire izmedju Vran-planine (2017 m) i Čvrsnice u visini od prilične oko 1200 m. Obišavši s južne strane ovo veliko, ali ne baš lijepo jezero i rashladivši u njemu malo umorne noge krenusmo dalje preko gole Vitrinjače na Raskršće, gdje oko podne stigosmo. Ovdje izvadismo našu zalihu i objedovasmo, jer ne dobismo ništa drugo do samo kave i prljave vode sniježnice, koju ne htjedosmo piti, jer doznadosmo, da ćemo skoro uz put na vrelo naići.

U 1 sat po podne krenusmo dalje. Počesmo se spuštati kako strmom dragom doline Drežanke — u Drežnicu. O strmini ove drage dobiti će čitalac odmah jasna pojma, ako mu kažem, da se putnik hodeći njome spusti za 1 sat preko 600 metara.

O samoj dolini Drežnice valja mi naročito naglasiti, da je ona najljepša

dolina u svoj Bosni i Hercegovini. Ja sam mnogo lijepih dolina prolazio, ali ovako divne još nijesam vidio. Tko dolinu Drežnice prodje pri lijepom danu i noću pri punoj mjesecini, kao što smo je mi prošli, taj će reći, da je to panorama, kakve rijetko ima. S lijeve strane potoka Drežanke stoe strmi obronci Velike i Male Čvrsnice; odmah na početku Karaula gora (1567 m), Sinjrat (1386 m), Grude (1559 m), Crni Vrh (1662 m), Pasovi (1681 m), Strmoglavnica (1768 m), Strop (1231 m) i Debela Ljut (966 m) već blizu Neretve. S desne strane takodjer strmi i krasni obronci Gvozda, Bijele stijene (1661 m), Ramac kosa (1515 m), Velike stijene (1485 m), Tmorac (1606 m), Sastavci (1615 m), Čabulja planina (1672 m), Krupna Navalna (1586 m), Ošljari (1682 m), Crvene stijene (1518 m), Golubić (1516 m) i drugi oniži ogranci prema Neretvi. Pogleda li putnik u toj krasnoj dolini — kroz koju protječe kao kristal bistra, zelenkasta Drežanka — desno, lijevo, naprijed, natrag, ne zna, gdje je ljepša, gdje veličanstvenija scenerija gorâ. Pred njim neprestano Glogova planina, (1254 m.), koja se strmo nadvisila nad Neretvom, lijevo i za njim Čvrsnica, a desno opet Gvozd i Čabulja planina sa svojim pomenutim strmim obroncima zaokviriše sa četiri strane ovu divnu dolinu, koja se tek pred utokom Drežanke u Neretu nešto proširuje.

Prošavši dragu odmarasmo se na Mlinima skoro dva sata čekajući da prodje najveća vrućina. Dobro osježeni krenusmo oko $3\frac{3}{4}$ sata po podne dalje. Prošavši Gornju Drežnicu i Strižovo zaustavismo se malo na vrelu Radoboja, gdje smo oko $7\frac{1}{2}$ sati na večer stigli. Ne potraja dugo i mjesec se poče promatljati, te obasja krasne stijene i bistru Drežanku, koja je tiho žuborila. Pri ovako veličanstvenom prizoru hodasmo uz mali počinak više od tri sata, tako da je već $11\frac{1}{2}$ sati noću bilo, kada smo stigli na stanicu Drežnicu, gdje smo u sjeniku koje na klupama, koje pak na zemlji prenoćili.

Sutradan u jutru 5. kolovoza, pošto se umismo na Neretvi, razgledasmo malo bolje ušće Drežanke. Po odmoru i doručku krenemo sa prvim vozom u Sarajevo, gdje smo po podne stigli.

Uvišeni osjećaji, koje u nama pobudiše krasna Plasa, veličanstvena Čvrsnica, a nuda sve vanredno divna dolina Drežnice, ostaviše u nama najlepše utiske, koji nam nikad iščeznuti ne će.

Od svih mojih drugova bio sam ipak najsretniji ja, jer sam osim svoga vanrednog uživanja u veličanstvenoj prirodi našao još i lijep broj rijetkih biljaka.

*

Sada je, kao što doznadoh, načinjen turistički put na Čvrsnicu, i to od Grabovice pa do blizu Kulidjanova stana, gdje će se još ove godine i turistička kuća sagraditi. Kada ona bude gotova, onda će izlet na Čvrsnicu mnogo ugodniji biti, ijer se tada ne će morati tako hititi, odnosno u malim, neugodnim alpinskim kolibama ili pod vedrim nebom noćiti. Tada će se bez sumnje i Čvrsnica mnogo češće posjećivati, što ona svakako i zaslужuje.

Uspon na Jungfrau.

(Piše: Hercog Arnola.)

Chamonix, 6. rujna 1908.

Sjedim na terasi u hotelu, pred menom — treba samo da dignem oči — kralj Alpa, suncem obasjani, srebrni Mont Blanc, sa svojom pratnjom, iglama (aiguilles), koje pružaju svoje šiljke nebu pod oblake. Oko mene internacionala publika sa svih strana svijeta, čita novine i brblja u svim jezicima, smije se i divi krasnoj panorami, kojom je priroda raskošno nadarila ovaj krasni kutić Franceske. Sjedim, da ispunim svoje obećanje i da Vam opišem svoj uspon na Jungfrau, a moram neprestano sustajati i dizati oči naprama vrhuncima, koje baš u ovaj čas oblijeva večernje sunce, prije nego što će zapasti, nježnim rumenilom podavajući im osobiti čar nježnosti i stavarajući divnu sliku, koju mogu jedino planine da podadu. Dok sam Vam napisao ovo nekoliko redaka, već je bila pala sjena na sve vrhove, jedino se još najviši vrhunac Mont Blanca nešta rumeni. Nu eto i s njega se već izgubilo rumenilo, i on je opet bijel, ozbiljan, veličanstven.

Vratimo se dakle mišlju u srce Švicarske, u Interlaken, ishodište za izlete i uspone u Berner Oberlandu. Na elegantnom Höhewegu, koji spaja Thunsko sa Brienskim jezerom, pred meteorološkim stupom, sastaju se vodje i čekaju planinare, ne će li koga nasnubiti na uspon. Prem je Interlaken na podnožju krasnih bregova, koji planinarima pružaju prilike za uspone najljepše i po vidiku i po tehniči, ne vidi se ovdje ni mnogo vodja, ni mnogo planinara. Čini se, da je elegantna publika, koja se ovdje sastaje u elegantnim hotelima, protjerala planinare, koji vole jednostavnost, a ne raskoš i sjaj.

Kako sam pozorno promatrao barometrovu visinu, pristupi k meni bradati čovjek od kojih 50 godina u planinarskoj opremi, na prsimu mu znak vodje, te me stade ispitivati, ne bih li bio voljan poduzeti koji uspon. Čudno je pogledao moj slamljati šešir, ljetno odijelo i lagane cipele, kad sam mu saopćio, da se želim popeti na Jungfrau, nu da ne vjerujem vremenu. Nu kad sam mu rekao, da imadem u hotelu potpunu planinarsku opremu, stao me življe nagovaratuvje-ravajući me, da bi vrijeme moglo da bude i dobro. Vodja mi se vrlo svidjao, a kasnije sam saznao, da je to Christian Häslér, prvi vodja onoga kraja, da svoje zvanje već vrši dvadesetpet godina, da je više godina bio vodjom i u Rocky Mountains u Sjevernoj Americi i da su ga zbog njegovih osobitih vrlina mnogi planinari poveli i u druge krajeve u Švicarskoj i drugim zemljama.

Pouzdanje, što mi ga je ulijevao vodja, sklonilo me, da ga poslušam, te se dogоворисмо, da ćemo se sastati sutradan u jutro, da se opskrbimo svime, što treba, oko podne da se odvezemo u Lauterbrunnen, a odanle da krenemo poslije podne do Rottalhütte, gdje ćemo vidjeti, kakovo će biti vrijeme u nedjelju, dan, koji smo odredili za uspon na vrhunac.

U subotu krenusmo dakle željeznicom u Lauterbrunnen, a odanle odmah kolima u Stechelberg. Nakon mršavoga ručka, što sino ga ovdje dobili, dignemo

se i krenemo do kolibe u Rottalu — do pet sati dobrog hoda. Put je vrlo lijep i zanimiv. Isprva vodi usporedo uz Madri potok, koji izvire iz ledenjaka, nu dosta visoko iznad njega, a diže se vrlo naglo; koliba naime u Rottalu (2777 m) leži oko 2000 m. iznad Stechelberga. Do pola se puta hoda medju zelenim obroncima. Već ovaj je dio puta vrlo lijep, pa što se čovjek više diže, sve se to otvara širi i ljepši pogled na obližnje bregove, naročito na lauterbrunnski Breithorn, lauterbrunnski Wetterhorn, Tschingelhorn i druge, koji zatvaraju Madri-dolinu.

Krenuvši oko dva sata i četvrt iz Stechelberga stigosmo nešto prije četiri do posljednje planine, Stufensteinalpe (visina oko 1500 m.), gdje smo se još napili dobrog alpinskoga mlijeka, okrijepivši se za put na pećine, put strmiji i stoga dosta tegotan. Nu tko voli lijepu prirodu, ne mari za tegobe i zaboravlja na njih uživajući u prelijepim slikama, koje se neprestano mijenjaju pred našim očima. U ovoj se dolini, okruženoj sa svih strana alpinskim gorostasima, spuštaju ledenjaci vrlo duboko; jer do njih tek maleni dio dana dopire najveći njihov neprijatelj, sunce, te led ne okopni više, nego što za hladnih noći i dugih zima zamrzne. Popev se nešto iznad Stufensteinalpe približuje se čovjek Rottal-ledenjaku, koji se spušta prema dolini poput velike rijeke izmedju visokih strmih stijena, što ga s objiju strana nadvisuju.

Osobito je lijep na rubu, gdje pada kao slap u dolinu nad strmom pećinom. Ovdje je posve raskomadan u ploče, stupove, tornjice, koji strše u vis medju duboke pukotine. Na to mjesto još nije stupila čovječja noga, jer iz onoga labirinta ne bi našla izlaza. Osobito je lijepo gledati te porazbacane gromade leda prema svjetlu, jer ih onda vidimo u vrlo lijepim modrim bojama svih niansa. Put vodi dalje na stijeni s lijeve strane ledenjaka, te je mjestimice naročito na t. zv. dosta strmom Bärenfluh providjen željeznim klincima i konopcima, koji olakočuju uspon, prem baš nisu potrebiti. Vidik postaje sve ljepšim. Dolje ispod pećine, na kojoj stojimo, neprestao se spušta poput rijeke Rottal-ledenjak, koji je tuj manje rascjepkan, nu još uvijek ispresijecan pukotinama. Iznad naših se glava dižu visoke stijene, a s druge se strane ledenjaka spuštaju s bregova opet ledenjaci krasne bijele boje i lijepih forma. Osobitom se ljepotom odlikuje Ebnefluh, koji se, posve bijel, spušta iz širokoga sedla duboko dolje do Rottal-ledenjaka.

U to je, a da to pravo nijesam ni zamjetio, prošlo Malone pet sati, što smo krenuli iz Stechelberga. Na jedanput se stvori pred nama visoko na pećini koliba. Vrijeme se promijenilo. Za posljednjega dijela puta stalo sve više oblaka skupljati nad našim glavama; magle, koje su se spuštale i gonile, svaki su nas čas obavile, te nam zatvarale pogled sad na ovu, sad na onu stranu. Postajale su sve gušće, te još prije nego što smo stigli do ispod kolibe, stala je sipiti sitna kiša, koja doduše nije posve promočila naših loden-odijela, nu činila skliskima naravne skaline i hvataljke u pećinama, što služe uporištem za konačni uspon do kolibe. Vrlo smo se s toga radovali, kad smo već iz daleka vidjeli, da se iz dimnjaka

kolibe diže dim, jer nam je to nagoviještao, da je neko već u njoj, pa naložio vatru, uz koju ćemo se grijati, čim stignemo. Za kratko vrijeme, točno pet sati nakon što smo krenuli iz Stechelberga, prispjeli smo u kolibu. U njoj smo našli dva mlada Švicara i jednoga Danca, koji su se pred kratko vrijeme spustili s vrhunca Jungfrau. Nisu imali nikakovog izgleda, pa su se odlučili sutradan opet popeti, bude li lijepo vrijeme. Bili su bez vodje. Još je bio u kolibi jedan Westfalac sa svojim vodjom, koji je stigao sat dva prije nas imajući pred očima isti cilj, drugo se jutro popeti na vrh.

Dok smo spremali večeru, počelo je vani sve jače duvati, kiša se pretvorila u snijeg, te smo kao usred zime stajali u sniježnoj mečavi, kad smo stupili izvan kolibe. Tomu se zaista nismo veselili, jer smo se stali bojati, da će nam nevrijeme zapriječiti uspon.

Kolibu je tek prošle godine sagradio švicarski alpinski klub i to vrlo udobno. Već je to treća, koja je unutar 30 godina ondje podignuta. Imade u prizemlju veliku blagovaonu, koja je ujedno kuhinja i prostor za spavanje, U prvom spratu imade još dva prostora za spavanje, jedan za gospodu, a drugi za gospodje. U njoj može da se zakloni 35—40 osoba. U prostorijama za spavanje prostrta je do polovice širine uz cijelu dužinu slama, a za svakoga planinara ima tu tri gunja, na jednom se leži, drugi složen služi kao jastuk, a treći kao pokrivalo. Prem to nije tako udobno kao vlastiti krevet, ipak sam za kratko vrijeme tvrdo usnuo.

Mnogo prije nego što je svanula zora probudila me budilica, što su ju namjestili ovdje. Nu bilo je užaludno. Vrijeme je bilo ružno. Snijeg, koji nije prestao padati cijelu noć, padao je još sveudilj. O usponu nije moglo da bude ni govor. Okrenusmo se dakle na drugu stranu, da spavamo dalje.

Ustali smo dosta kasno, jer nam se nije više žurilo. Vodje su nam spremili zajutrak, a onda bi svaki čas izlazili iz kolibe, da vidimo vrijeme, bili se odlučili na povratak ili bi čekali još do drugoga dana. Vrijeme se neprestano mijenjalo: sad je vjetar rastjerao magle, te nam se ukazivalo sunce na modrom nebū, sad ih je opet dotjerao, te za čas nam posve zastrle svaki vidik, dok je iz njih padaо snijeg u sitnim suhim zvijezdicama. Prije ručka poveo me moj vodja još na jednu strmu pećinu, gdje sam brao planinke (runolist). Bilo ih je u svim pukotinama, u kojima se nabralo nešto zemlje, nu morao sam pri tom biti vrlo oprezan, jer je pećina vrlo strma, kamen vlažan i sklizak, a zemlja, na koju je trebalo češće stupiti, tako razmočena, da je pružala tek nesigurno uporište. Uz to su mi i ruke bile od snijega, koji je neprestano padao, posve mokre i ukočene. Tražeći veće i ljepše planinke, čovjek češće zabasa nešto dalje nego što bi inače išao, pa se tako i meni dogodilo. Kako je na ovakovim mjestima silaz znatno teži nego uspon, stajalo me dosta truda, da se opet vratim, to više, što nisam mogao upotrijebiti za hvatanje o pećinu jedne ruke, koja je nosila te bijele planinarske trofeje. Ipak sam napokon sretno sišao, pri čem mi je u velike pomagao moj cepin (Eis-

pickel), taj dragocjeni drug svakoga planinara, što ćeš ga naučiti cijeniti tek nakon opetovane uporabe u visokim planinama.

Poslije ručka naši su vodje legli na slamu, a nas se petorica planinara, da utučemo vrijeme, spustisimo pećinom do ledenjaka kojih 150 do 200 metara ispod kolibe

Tražeći put medju pukotinama, koje se vide ispod novoga snijega poput brajda, prošli smo ledenjak cijelom širinom. Na drugoj se strani spuštaju strmi ledenjaci, koji su bili pokriveni debelom naslagom snijega. Svaki se čas čula sad s ove, sad s one strane jaka i duga tutnjava kao od topova. Bile su to moćne lavine, koje su se pred našim očima spuštale u dolinu. Tu smo odabrali jednu strminu, na koju smo se popeli, te se onda sklizajući spuštali po njoj, tko stojeći podbočen cepinom, tko sjedeći. Našem Dancu, kojega su njegovi drugovi opisivali kao vrlo odvažna i neumorna, nije naša strmina bila ni dosta strma ni dosta duga. Udaljio se stoga od nas dosta daleko, te se popeo na drugi, vrlo strmi i visoki ogranač istoga ledenjaka, koji je uz to bio ispresječen mnogim pukotinama, na koje smo ga mi upozoravali. Nu slabo je on mario za naše opomene. Penjao se gotovo sat, onda se okrenuo, sjeo i odjurio u par časaka do dolje. Pri tom je silnom brzinom preletio preko svih pukotina. Kad je onda dolazio k nama, pod njim se slomi sniježni most i on pade u pukotinu; nu na sreću držao je vodoravno svoj cepin, kojim se zaustavio na rubovima pukotine poput prečke, na kojoj se držao, te se izverao na površinu. Da je pao u pukotinu, ne bismo mu bili mogli ni pomoći, jer smo bili ostavili konope u kolibi, od koje nas je dijelio sat hoda.

Jedva smo krenuli na povratak, opet se spustila gusta magla, da nismo vidjeli ni nekoliko koraka ispred sebe. Dok smo hodali preko snijega, znali smo put, jer smo se samo trebali držati svojih stopa; nu po pećini bilo je teže. Penjali smo se pogadjajući smjer, dozivali vodje, nu oni nam se nisu odazivali, jer smo bili predaleko, pa nas nisu mogli čuti. I tako smo hodali i tražili posve bijeli od snijega, koji je opet sve gušće padaо. Nakon nekoga vremena konstatujemo po visomjeru (džepnom aneroidu), da smo se — ako nije možda porasla depresija zraka — popeli odviše visoko za kojih 50—60 metara. Sad smo se opet spuštali ne znajući jesmo li možda pošli i predaleko. U tome dune jači vjetar, koji je na čas prorijedio maglu, i mi opazisemo kojih 200 koraka udaljeno kolibu. Za kratak čas sabrali smo se u njoj oko stola.

Za povratak u Interlaken iste večeri bilo je već prekasno, jer smo bili izgubili odviše vremena. Ona dva Švicara i Danac, koji su bili bez vodje, nijesu mogli dulje da ostanu, jer im je izašla hranu, što su ju bili ponijeli, a Westfalac i ja nismo im mogli ustupiti od svoje, jer smo i mi morali da razdijelimo svoju hranu na jedan dan više nego što smo računali na polasku. Odlučiše stoga vratiti se do Stufensteinalpe. Westfalac, ja i naši vodje ostadosmo dakle sami u kolibi.

I opet je cijelu noć padaо snijeg.

U jutro se oko 5 sati na jedanput posve razvedri: nebo modro, zrak posve čist, a tek gdjekoji se briješ kanda još ponešto pušio; nad njim se nadvrio svječili rijetki oblačić.
 (Svršit će se.)

S puta u Plevlje.

(Priopćio Vjekoslav Novotni.)

(Svršetak.)

Kad si stigao u Plevlje pa se izvukao iz one poštanske škatulje, koju Evropljani nazivaju „diližansa“, veselo uzdahneš mnijući da si po dužnosti prepatio sve one putničke muke, za koje si znao ili nisi znao. Ali si se ljuto prevario; nije ti tako bilo u Plevlju.

Pred vojničkom poštrom nadjemo nešto svijeta, što je teško čekao poštu. Ja svoju naprticu — jedinu prtljagu — predadem staromu hamalu — turskomu služniku — da mi ju ponese do konaka; ali ti neko tursko momče obučeno à la franka s turskim fesom uze moju naprticu i predade drugomu hamalu. Kad sam samosvijesno htio preoteti svoje stvari, pristupi ono tursko momče do mene braneći to uz izjavu: džumruk, džumruk. „Što, džumruk“, odvratih nestrpljivo, „to je moje“. Čuvši momče da govorim hrvatski pod evropskom turističkom kapom uljudno će mi: „Znaš, efendija, valja da podjemo prije u čaršiju pregledati stvari“. Sad mi puče medju oči. Nije bilo dosta vizitacije na Metaljci, valja joj se i ovdje podvréti. Prignute glave i strpljive duše podjem sa svojim suputnicima kao mirne ovce za svojim provodnikom kroz Plevlje na čaršiju. Preko drvenih se stuba popnemo u prvi sprat, udjemo u prostranu sobu, gdje nas dočeka efendija. Kako sam bio nešto pretekao svoje suputnike, prihvativ svoju naprticu pa ču reći otvarajući ju pred nj: „Evo, efendija, pogledaj, nema ništa za „džumruk“. Onaj ništa, već pogledaj u utrobu vjernoj mojoj naprtici, vadi pozorno i odmataj redom svaku stvar: kefu za zube, za glavu, češalj, čarape, opanke, košulju, spremu za čaj itd. sve tako do zadnje stvari. Ne rekav ni bijele ni crne, prijedjeiza toga do druge prtljage. Misleći da će mi moj džumrukarski efendija dati propusni biljet čekah dva tri časa, pa kad vidjeh, da nitko više ne mari za me, uzmem svoje stvari pa sa svojim hamalom, koji me je pratilo, opet istim putem natrag potražiti konak, veseo, da sam se i te putne dužnosti riješio. Nastaniv se u nečaka vojnika, prvo mi bi spustiti se za 20 časa do rijeke Čehotine, pa rashladiti tijelo od silne vrućine i oprati se od još silnije putne prašine. Treba li spomenuti, da sam nakon takova putovanja slatko spavao na dušak devet sati?

Plevlje je okruženo sa svih strana kamenim vrhovima: s juga se diže Pleš (Mali i Veliki), pod kojim teče Čehotina; s jugozapada pružila se Ljubičnja, naokolo najviša gora a ujedno medja prema Crnojgori; sjeveroistočno pomolilo glavu Golubinje, sjeverno Bogiševac (Mali i Veliki), na kojem stoji tvrdjava

austro-ugarske vojske; iza Bogiševca se uzdiže Rudnica; istočno, na Zlodoru, čuvaju Turci svoju tvrdjavu.

Plevljanski kraj bijaše već u staro doba znatno rimsko naselje sudeći po obilnim spomenicima, koji su se tuj našli. Po nagadjanju stajaše ovdje rimski grad Sapua. Naši Dubrovčani imadjahu još u 15. vijeku ovdje svoju naseobinu Breznicu, nazvanu po potoku Breznici, koji i danas protiče gradom i gdje je po narodnom kazivanju herceg Stjepan na svoju nesreću dočekao Osmanlije godine 1462. (3.) Od to doba taj kraj održaše Turci nazvavši Plevlje Tašlidže (t. j. Kamenjak).

Plevljem protječe tri vode: južno rijeka Čehotina, na sjeveroistoku Tvrdaš potok, a sjeverno Bezdan ili Breznica.

Ako podješ iz donje čaršije sjeverno, doći ćeš tragom potoka na dvije vodenice. Na drugoj, gornjoj, manjoj vodenici provaljuje voda iz strme pećine. Na moje pitanje, kakova je to voda, rekoše mi dva momka, da je to Bezdan; tek na upit, gdje je Breznica, pouči me stari Turčin, koji je tuj radio, da je to Breznica, ali se tuj — na izvoru — zove Bezdan. I jest bezdan, kad se popneš nekoliko metara na pećinu pa gledneš na onaj otvor, što ti se pokazuje med gredama, kojim je glavno ždrijelo prikrito radi životne opasnosti. Kao jezero sjela je površina vode deset do petnaest metara duboko od otvora. Crn se i golem prostor šrio u kamenoj utrobi nad površinom vode, koja se je po nedosežnoj dubini crnila. Voda bijaše spala po trajnoj suši i vrućini, koja je tuj vla dala; zato bijaše i izvor slab, tek je voda niže glavnoga ždrijela pištila na sve strane iz kamena. Iz toga je vrela svedena voda na jelove cijevi pod zemljom u Plevlje. Stari onaj Turčin, koji je na blizu tui stare cijevi iz zemlje vadio i novima izmjenjivao, kazivaše mi, da tri sata nad Bezdomima ima voda Brezojevica, koja se klancem ovamo spušta, al da je presušila od trajne žege. Na toj Brezojevici da ima velikih livada i dva naselišta: Brezojevica i Babine.

Nedaleko od toga Bezdna a 25 časa sjeverozapadno od čaršije doći ćeš do srpsko-pravoslavnoga starodrevnoga manastira Trojice. Ne vidiš ni tornja, dok mu se ne primakneš na 100 metara; tako ga je naokolo zaokupio pusti gorski, strmi kamen.

Manastir, gradjen kao kula, ogradjen je čvrstim zidom. Podignut je na kat amfiteatralno. Prizemlje, koje je djelomice izidano na galerije, služi za gospodarstvene svrhe; u prvom katu imade 40 izba gradjenih u zgodnu široku hodniku, što naokolo teče. Preko prostranoga dvorišta diže se crkva s niskim zvonikom uz živo kamenovo vrelo kraj ulaza u manastir s jedne strane i dvije-tri manje gospodarstvene zgrade na drugoj strani. Gradnja crkve očito pokazuje tri dobe. Srednji dio jest najstariji, na svaki način prvo bitna mala kapela. To dokazuju neobično debele kamene zidine, od starosti pocrniće. Nad ulazom u taj dio crkve ima uklesan cirilski napis, što ga ne mogoh pročitati, a za fotografasko snimanje nisam bio spremam.

U manastiru zatekoh tek jednoga staroga, mlohavoga kaludjera, koji je

na hodniku sjedio na turski način nadgledajući dva zidara, koji su crkveni krov prekrivali. Uz crnu kavu, kojom me je uljudni starac podvorio, prodje ono pô sata u razgovoru, iz kojega razabrah njegovu bolu i desetgodišnju nemoć. Za to vrijeme nije izlazio iz manastira. O historijskim zgodama samoga manastira ne znade mi ništa kazati — ili ne htjede — osim muke i nevolje za bitak svoj sve od doba herceg Stepana, koji da je taj manastir gradio.

Kako sam čuo i vido po kamenju rimskom naslaganom pred vojnom poštom u Plevlju, imade oko Plevlja mnogo spomenika i podora iz davne dobe. Jednoga dana krenem do Kukanj-gradine, odaljene na tri sata hoda od Plevlja. Odem iz Plevlja jugozapadno prema crnogorskoj gori Ljubičnji i rijeci Tari. Za dobra pô sata prešav mostom Čehotinu dodjem do potoka Vežešnice, što kraj toga čehotinskoga mosta utječe u Čehotinu. Ovdje su upravo austro-ug. vojnici most gradili preko toga potoka. Tuj saznadem od staroga jednoga Turčina, koji je pred svojom kolibom besposlen sjedio, za put u Kukanj. Pogodimo se za putnicu pa krenemo uzbrdice, ja pješice a moj stari Turčin Adem na konju, kojega si je na brzu ruku spremio. Čudan konj čudna gospodara: kad ja stao i konj stane, a kad ja odmicao, konj zaostajao uz razgovor gospodara, koji me je svejednako opominjao, da ne naglim — jer ćemo već stići. Tako se uspesmo seoskim, strmim razrovanim putom preko 900 metara. Preda mnom nukla Liu-bičnja gora; na lijevo, južno i jugoistočno, gore: Strmac, Lisaj i Bijelopolje, a istočno titraše sijajno Plevlje na žarkom suncu u čehotinskom polju, koje jedino ovamo prama zapadu na daleko otvara Plevlje oku putnika. Nastavljamo kroz gorske i šumske krajeve: Komin, Bučje i Drvenicu, pustе krajeve, u kojima je šuma mlada, više kolosjeku nalična i u kojima ni duše ni kuće do li jednoga siromašnoga hana. Za dva se sata stanemo spuštati prema sjeveru pod mrki kuk, pošto je moj Adem napojio svoga konja uz put na vrelu. Spuštajući se tako šumskim-putom ugledam uz šikaru kolibu. To je prva kuća sela Kukanja. Ja ostavim svoga staroga Adema pod hladom kruške-divljače, krenem do sedla na 100 metara visokoga i strmoga brijege, proverem se kroz gustu šikaru pod tim brijegom pa se uspnem na čistinu, na kojoj se ukazaše temelji stare gradine. To je Kukanj grad. Pod gradom naokolo nagomilalo se kamenje hrpimice, ruševine staroga grada i zidina mu. U tom kamenju nadjoh dva kamaena, na kojem bijahu prekinuta lat. slova, nedvojbeno rimski ostaci. Brijege, na kojem stoji Kukanj grad, naliči ogromnu jajetu, kojemu je promjer po duljini do 150 met. a po širini 5—10 met. Sa svih se strana stijene toga brijege strmo spuštaju, a naistrimije prema istoku, gdje mu Čehotina podnože oblijeva, koja se tuda probija izmedju mrkih, strmih, kamenih vrhova. Zato i jest Kukanj s te strane nepristupan. Naokolo toga vrha na podnožju i u nizini rastreslo se više domova, siromašnih potleušica srpsko-pravoslavnoga Kukanj-sela. Koliko ih je i koliko u njima duša, toga mi ne uzmoe ili ne htjede nijedan seljak kazati, premda tuj nadjem i askera, rodom iz sela, momče razložno i pametno. Na oko može tuj biti 30—40 kuća. Na poljima izmedju kuća nadjoh dosta ogromnoga grobnoga kamenja, a na krasnom

jednom humku malo novo groblje od desetak grobova jednakim огромним гробним каменjem прикрито, гробље Куканј-села.

На пушкомет сјеверно од Куканј брда преко Чехотине стоји други подор, градина Bušnje. И неhotice se sjetih tuj jednake situacije Susjedgrada na Savi kraj Zagreba i Samoborskoga grada, само nema tuj one savske nizine, већ сама strma golet, koja se s jedne i s druge strane спушта u Чехотину.

Na polasku popijem tuj pod хладом крај једне колibe на понуду fildžan kave испитујући коб Куканј-града; али mi она два momka ne mogoše ništa реći do li to, da su оба grada, i Kukanj i Bušnje, bili gradovi herceg Stjepana.

Kasno se vratim иза 10 satи хода u Plevlje трудан и глађан опростиш se као стари знатак sa Ademom водићем na Vežešnici, на дому njegovu. Nisam ni слutio, u каково ћу јавно veselje te večeri доћи.

Bijaše 30. коловој, предвеће годишњице, када је султан carigradski наступио престолје. Већ mnogo дана приje тога дизаху Plevljani oko чаршије и на чаршији slavoluka, а на vrhovima gomilahu borovo šiblje. Iza osme ure izadje glazba austro-ug. војске, да i она прослави ту султанову веће. Ali kako? Uz sjajne фенјере stupahu dva jaka одјела s bodovima na puški i sa 25 oštih fišeka, један pred glazbom a drugi за glazbom. Čim se glas glazbe проћuo, zasja замало cijelo Plevlje sjajном rasvjetom: i grad sa svojih 8 vitih munara i чаршија i vrhovi naokolo i slavoluci. Na bregovima турске posade могao si читати u plamenu тurskiх писмена, gdjeđe još i цирилски: живо народ, слобода, војска, што су Srbi složili. На vrhovima, које držаše наша војска, zasjaše u огромној rasveti inicijali F. J. I., na vrhu Rudnici još i riječi: Držte se hanaci. Te riječи имаду историјско зnačenje u austrijskoj ratnoj повјести. Godine naime 1848. na 24. srpnja potakne потпуковник Sunstenau kod Sommacampagne s ovim riječима чете pukovnije br. 54. na uspiešan juriš. Dio te pukovnije bijaše то vrijeme u Plevlju u posadi па су војници rasvjetom истакли te riječi daleko видљивим i јасним, читljivim načinom, kao što to i drugom svečаном prilikom čine. Rasvjeta ta bijaše neobična чаробна слика. Ja je gledah s visa moga konaka usred војника, koji су te večeri bili na okupu i бојовно спремni za svaki nenadani slučaj. Кraj свега чара тога ноћнога жара svečanost ta ne побуди u mene џувствa задовољства још мање весеља; dapače talambas naoružane glazbe, rasrušena vika dječurlije, гуžва народа, dim smole, smrad уздуха, silni i visoki plamenovi borovoga grania na bregovima па i тursки momci, који se oko te vatре viču врзаху — sve то радјаше u duši џувство, kao da neprijatelji slavi krvnu побјedu.

Sutradan bijaše epilog тога slavlja. U džamiji se naime скупе na službu zahvalnicu Alah-u služбеници i војни i civilni наше i турске војске, sve vjeroispovijesti, a i народа по volji i u koliko bijaše mjesta. Rijedak slučaj турске vjerske tolerancije, u Plevlu jamačno први put, откад постоји. Stari Turci правовјernici su neзадовољно главом tresli, видеći gdje му u džamiju zalazi Srbin uz Švabu, kako to općenito zovu Европљанина a posebice Аустријанца.

Sad se je домаћи правовјernik заиста opet smirio, kad je aneksiјom Bosne i Hercegovine наша војска ostavila sandžak i Pleylje.

Društvene vijesti.

Umroše nam gg.: Crnadak Gjuro, otac našega Milivoja, najstariji član našeg društva, mili, ugledni i od svakoga štovanji starac, a i kao planinar vanredno ustrajan i obljubljen. Još nedavno bijaše na našem Sljemenu i Ivančici, veseo, zanosan i krepak.

Isto tako pokopasmo uz veliku i uglednu žalobnu pratnju Brusinu Špiru, profesora akademika, sa svojih radnja u učenom svijetu daleko poznatoga učenjaka prirodoslovec.

I Miletić Stjepan dr. nas ostavi, snažan, krepak, svim poznati zanosni literarni, umjetnički i praktički radnik oko umjetničkoga razvjeta našega kazališta. — Napokon izgubismo još i vrloga prijatelja, Winklera Eugena dr. liječnika.

Svi ti bijaju dobri promicatelji plani-

narstva i našega društva. — Lekha im zemljica, koju su toli ljubili!

Znakovi hrv. planinarskoga društva mogu se opet dobiti kod društvenoga blagajnika gosp. Exnera, urara i draguljara, Petrinjska ul. br. 7., komad po 2 K.

Na Sljemenu, Kraljičinom Zdencu i u šestinskoj gospoštinskoj lugarnici prodavaju lugari posebnih krasnih razglednica hrv. planinarskoga društva sa mjesnim društvenim Žigom frankiranih komad po 10 novčića.

Umoljavaju se vrlo uljudno sv. p. n. og i gospodje, koji će na Sljemenu noći, da upišu svoje ime i dan svoga konaka u knjigu prenočnika. Knjigu valja tražiti od lugara.

Poziv na pretplatu.

„Hrvatski Planinar“ svršava ovim brojem jedanaestu godinu svoga života, pa će i u napredak, kao što dosele, uznastojati, da čitatelje upozori na prirodno bogatstvo i krasotu naše zemlje, isticati će intelektualnu, moralnu i sanitarnu korist, što ju podaje ustrajno i razložno gajano planinarstvo i čovjeku pojedincu, čitavoj obitelji i narodu cijelomu, ne bi li tako uzbudio veću volju za čestit, kristan rad, navraćao duh i na plemenitije i idealnije misli, a rasplamlio u srcu još veću, djelotvorniju ljubav prema Višnjem Tvorcu i potreboj nam zlatnoj domovini.

„Hrvatski Planinar“ izlaziti će, dok ga članovi budu i moralno i materijalno pomagali, kao i dosele svakoga drugoga mjeseca na štampanom arku. Društveni članovi plaćaju na godinu 6 Kr. članarine i primaju list besplatno, ne-članovi plaćaju 4 Kr., a djaci 2 Kr. 40 fil. — Pojedini brojevi stoje 1 K. Pretplata i novci šalju se društvenom blagajniku g. J. Exneru, draguljaru i uraru u Petrinjskoj ulici broj 7. naprotiv sudničke ulice: sve ostale poslove i uredništva i uprave obavlja Novotni Vjekoslav profesor.

Uredništvo »Hrvatskoga Planinara«.

Sadržaj: Sniježna očinja bola. (Zdravstvena crtica. Saopće Dr. Fran S. Gundrum-Oriovčanin. — Izlet na Plasu i Čvrsnicu (Priopćio Dr. Gj. Protić) — S puta u Plevje. (Priopćio Vjekoslav Novotni. Svršetak). — Društvene vijesti.

Vlasnik i izdavatelj: „Hrv. planinarsko društvo.“ — Za odgovornoga urednika: Novotni Vjekoslav Tisak Antuna Scholza.